

DOOK ERFGOEDWERK

**bouwhistorisch onderzoek
de grote hoof • hilvarenbeek**

bouwhistorisch onderzoek de grote hoof • hilvarenbeek

versie 18 juni 2018

© DOOK erfgoedwerk 2018

foto voorzijde: schouw in de herd in 1990 (foto BHIC)

inhoudsopgave

inleiding	5
objectgegevens	5
historische achtergrond	
historie landgoed gorp en roovert	6
bebouwing op het landgoed	7
ontwikkeling boerderijen	9
bouw- en gebruiksgeschiedenis gorp 7	13
kadastraal onderzoek gorp 7	14
gebouwbeschrijving	
karschop	17
gevels	19
voormalige stal	21
keuken in voormalige stal	23
geut	25
kelder	27
herd	29
goei kamer	35
opkamer	37
zolder	39
waardering	
waardering	42
waarderingsplattegronden	44
aanbevelingen	46
bronnen	47
bijlagen	
monumentomschrijving	48

goei kamer in 1990 (foto BHIC)

inleiding

In mei 2018 is door DOOK erfgoedwerk in opdracht van de eigenaren onderzoek gedaan naar de boerderij 'De grote Groote Hoef' in Gorp. In verband met de voorgenomen verbouwing willen zij meer inzicht krijgen in de monumentale waarden van het interieur van het pand.

In dit rapport zijn de geschiedenis en ontwikkeling van het gebied en de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het pand beschreven. Om het gebouw en zijn interieur in een breder kader te plaatsen wordt een overzicht van de ontwikkeling van Brabantse boerderijen gegeven. Daarop volgt een korte beschrijving van de constructie en het exterieur. De nadruk in deze verkenning ligt, volgens opdracht, op het interieur van de boerderij. Tijdens het onderzoek was het niet mogelijk de kap uitgebreid te onderzoeken vanwege de beperkte toegankelijkheid. Naast de boerderij wordt ook een bijgebouw, benoemd als karschop, beschreven in deze rapportage.

In het laatste hoofdstuk wordt op basis van het onderzoek een waardering van het gebouw en zijn onderdelen gepresenteerd. Daarbij horen waarderingsplattegronden met een verhelde-rende beschrijving. De waardestelling indiceert welke onderdelen van het pand cultuurhistorische waarde hebben en geeft daarmee 'de wens tot behoud' van deze onderdelen weer. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de 'Richtlijnen Bouwhistorisch onderzoek 2009' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Bianca Eikhoudt en Jos Schrijen, mei 2018

objectgegevens

oorspronkelijke functie: boerderij

adres: Gorp 7 Hilvarenbeek

kadastrale gegevens: Hilvarenbeek H 1794

status: gemeentelijk monument

historische achtergrond

historie landgoed gorp en roovert

Boerderij de Groote Hoef maakt deel uit van het landgoed Gorp en Roovert. Het landgoed ligt ten westen van Hilvarenbeek en omvat het oostelijke deel van vijf in elkaar overlopende landgoederen. Het uitgestrekte gebied bestaat uit oude loof- en naaldbossen, cultuurgronden, heide en vennen.

Van oorsprong bestond het landschap uit een uitgestrekt heidegebied waarin al vroeg kleine ontginningen plaats vonden. Deze ontginningen werden waarschijnlijk rond 1250 gecultiveerd en waren leengoederen van de heer van Brabant. In de cijnsboeken van 1312 wordt er al melding gemaakt van 'de hoeve van Gorop' en de hierbij behorende landerijen van ruim 130 ha. Het landgoed werd rond 1758 gevormd door de samenvoeging van twee buurtschappen Gorp en Roovert. Bij de stichting van het landgoed zijn beide buurtschappen in bezit van Cornelis Bles, een notaris en koopman uit Tilburg die investeerde in onroerend goed. Onder zijn leiding werd onder andere het sterrenbos *De Oude Warande* aangelegd en de zeskantige herenkamer aan het Leenhoef gebouwd. Vanwege financiële problemen wordt het landgoed door zijn nazaten

aan het begin van de 19de eeuw verkocht. Het geheel komt in het bezit van de Antwerpse grootgrondbezitter Paul Joseph Jean de Bosschaert. In de kadastrale leggers wordt vermeld dat zijn landerijen in 1867 verkocht worden aan Franciscus Josephus Euginius de Zerezo de Tejada en echtgenote. De familie Zerezo de Tejada was van Spaanse origine. Eugene Zerezo de Tejada bouwt in 1874 het kasteeltje met koetshuis en stal (nu Gorp 8) als jachthuis. Onder leiding van zijn zoon Gustave wordt het gebied nog uitgebreid, maar aan het eind van de 19de eeuw ontstaan er opnieuw financiële problemen en in 1894 wordt het bezit in twee delen verkocht.

De boerderijen en grond van Gorp worden verkocht aan Wilhelmus Jan Hubert van Beusekom en de boerderijen op Roovert worden eigendom van de notaris Emile Huijsmans. In 1920 verkoopt de weduwe Huijsmans Roovert aan Eduard van Puijenbroek, een textielfabrikant uit Tilburg. Na de dood van Van Beusekom eind jaren '30, weet Van Puijenbroek ook het grootste deel van Gorp in zijn bezit te krijgen. Het resterende gedeelte van Gorp, landgoed Gorp de Ley, inclusief de Nieuwe Hoef ging in de zestiger jaren over naar de stichting Het Brabants Landschap.

topografische kaart uit 1851 van het gebied Gorp en Roovert

bebouwing op het landgoed

Op het landgoed ligt een aantal gebouwen uit verschillende bouwperiodes. Deze gebouwen maken een belangrijk onderdeel uit van de identiteit van het landgoed. Bij het voormalige agrarische buurtschap Gorp behoren enkele historische boerderijen, het Kasteeltje en het Paradijs.

Gorp: Het pand *het Paradijs*, voorheen de herberg *in het Paradijs*, is na de brand van 1911 in 1925 herbouwd. Het Kasteeltje met koetshuis en paardenstal stammen uit 1875. Het Kasteeltje is gebouwd in eclectische stijl met twee arkeltorens aan de voorzijde. Het werd oorspronkelijk gebouwd als jachthuis voor Eugene de Zerezo de Tejado. Naast het Kasteeltje ligt het voormalige jagershuis Gorp 4 uit dezelfde periode (1870). Vier boerderijen in Gorp zijn van oorsprong beduidend ouder. De leenhoef (Gorp 6), die al in de cijnsboeken van 1312 wordt

vernoemd, wordt geschat op 16de eeuws. De tiendhoeve de Nieuwe Hoef zou uit 1641 stammen. De Kleine Hoef is recent dendrochronologisch gedateerd op 1450 en zou daarmee de oudste van de boerderijen zijn. Omdat de andere gebouwen niet op deze manier onderzocht zijn, is dit echter niet met zekerheid te zeggen. De vierde historische boerderij is de Groote Hoef waarvan het bedrijfsgedeelte begin 20ste eeuw afgebroken is.

Roovert: Het naastliggende buurtschap Roovert bestaat uit drie historische boerderijen. Roovert 1 is in aanleg een 16de eeuwse boerderij met een overkragend front in houtskeletbouw. De boerderij is zwaar gerestaureerd, het overkragende zolderfront zou origineel zijn. Roovert 3 is een 18de eeuwse boerderij, Roovert 2/4 een dubbele landarbeiderswoning uit de 18de eeuw. Het merendeel van de hierboven beschreven gebouwen heeft een rijksmonumentale status.

Gorp 5, Kleine Hoef

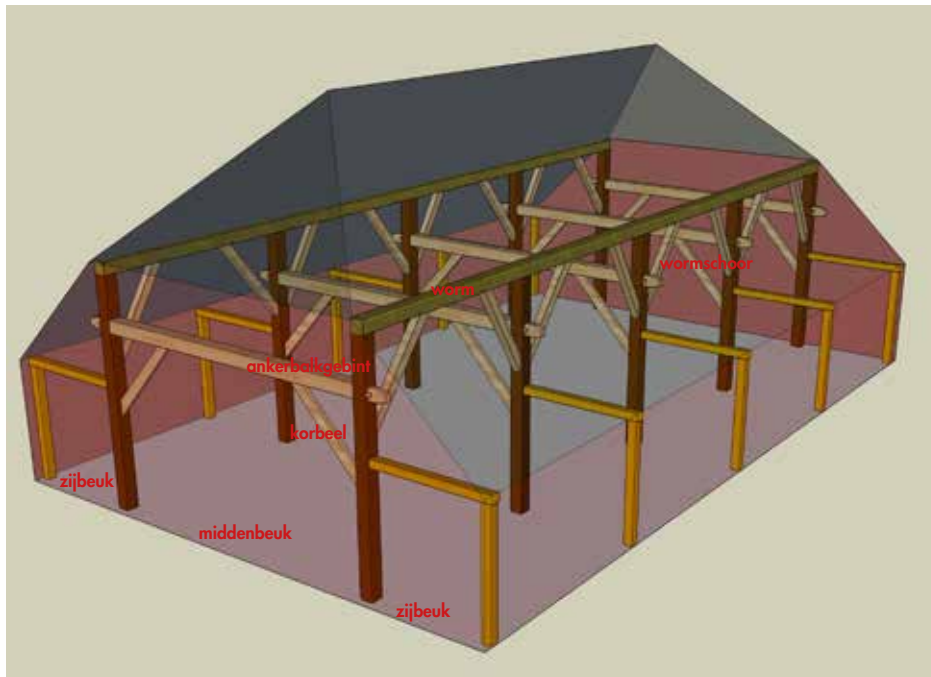
Gorp aan de Ley 1, Nieuwe Hoef

Gorp 6, de Leenhoef

Roovert 1

basisprincipe hallenhuys

verbreding van de zijbeuk

krukhuis, aanbouw aan de zijgevel

versmallig zijvleugel woonhuis, voordeur verplaatst

hoekgevel, aanbouw aan de voorgevel

ontwikkeling boerderijen

hallenhuis

De oudste boerderijen in Noord-Brabant zijn van het hallenhuis type. Een belangrijk kenmerk van deze boerderij is dat de constructie van het gebouw bestaat uit vier of meer ankerbalkgebinten die achter elkaar zijn geplaatst en met een lange balk (worm) in de lengterichting met elkaar zijn verbonden. De dakbedekking wordt gedragen door sporenparen die vanaf de dakvoet op de wormen rusten en onder de nok door een hanenbalk onderling met elkaar verbonden zijn. De dakbedekking bestond uit stro. Bij de nog bestaande boerderijen is dat inmiddels vervangen door riet. Doordat de muren van de lange gevels een eind van de stijlen af staan ontstaat er een driebeukige indeling. De constructie heeft geen stenen buitenmuren nodig vanwege de zelfdragende houtconstructie. In de hallenhuisen worden het woongedeelte en het stalgedeelte onder een dak gecombineerd. De stal en het woongedeelte zijn door een muur of houten wand van elkaar gescheiden. De zolder wordt gebruikt voor de opslag van landbouwproducten zoals graan en hooi. Oorspronkelijk werd de woonruimte verwarmd door een open vuur op een stenen stookplaats, waarbij de rook door een luik in het dak kon ontsnappen. In de 17de eeuw waren de meeste boerderijen voorzien van een brandmuur met een gemetselde schouw. Omdat de lange buitenmuren door de manier van construeren een geringe hoogte hebben, wordt ervoor gekozen om de voordeur, en de hogere vensters van het woonhuis in de korte gevels te plaatsen. Om stal- en schuurdeuren voldoende hoogte te geven wordt de kapvoet boven de deuren verhoogd of liggen ze iets terug ten opzichte van de gevel. Op die manier ontstaat de zogenaamde kortgevelboerderij.

veranderingen aan het hallenhuis

De driebeukige opzet en de lage lange gevels van het hallenhuis beperken de mogelijkheden voor de indeling van het interieur en het aanbrengen van vensters en deuren. Om de beperking van dit bouwtype te ondervangen worden in de loop van de tijd veranderingen aan het 'basisontwerp' aangebracht (zie afbeeldingen vorige pagina). Er worden uitbouwen aan de voorgevel en zijgevels gemaakt en de zijbeuken kunnen worden verbreed. Bij de laatste variant worden de lange zijgevels hoger opgetrokken waardoor er een knik in het dak moet worden gemaakt. Het tegenovergestelde is ook mogelijk; door

het versmallen van de zijbeuken wordt de gevel ter plaatse hoger en ontstaat de mogelijkheid om in de lange gevels grotere muuropeningen voor deuren en vensters te maken. Behalve het vergroten van het woonhuis speelt ook de uitbreiding van het bedrijfsgedeelte daarin een rol. Ten behoeve van opslag en de deel wordt bij grote bedrijven een losstaande schuur gebouwd. Bij kleinere boerderijen wordt het gecombineerde woon- stalgebouw verlengd met een schuur. De potstal, die na de verlenging in het midden komt te liggen, krijgt dan een deur in de lange gevel. Voor het schuurgedeelte wordt een hoge dubbele deur in de lange gevel gemaakt. De plaatsing van de voordeur, de stal- en schuurdeuren in de zijgevels is de aanzet tot het ontstaan van de langgevelboerderij.

langgevelboerderij

Een belangrijke bouwtechnische ontwikkeling die het ontstaan van de langgevelboerderij mogelijk maakt, is het verdwijnen van het ankerbalkgebint. Door de toepassing van gemetselde buitenmuren kunnen de gebinten vervallen en de balklagen rechtstreeks in de muren worden opgelegd. Daardoor ontstaat er meer vrijheid om het interieur en de gevels in te delen. Een zuivere langgevelboerderij heeft maar een beuk. Vanaf de 19de eeuw worden oude hallenhuisen omgebouwd tot langgevelboerderijen. De volledig ontwikkelde langgevelboerderij kent een grotendeels vaste indeling van het woonhuis en het bedrijfsgedeelte. De grootste ruimte in het woonhuis is gebruikelijkerwijs de 'herd', welke de belangrijkste leef- en verblijfsruimte van het woonhuis is. In de herd bevindt zich de schouw en eventueel een bedstede. Een ander vertrek wordt ingericht als woonkamer, speciaal voor feestdagen en belangrijk bezoek. In Brabant wordt deze kamer de 'goei kamer' genoemd. Een derde kamer kan worden ingericht als woonkamer voor de winter of als slaapkamer. In het woonhuisgedeelte bevinden zich ook de (spoel-) keuken, in Brabant 'geut' genaamd en de kelder met daarboven de opkamer. Achter het woonhuisgedeelte bevindt zich de stal. Vóór het eerste kwart van de 20ste eeuw was dat in Brabant een potstal. Na die tijd werden deze stallen onder invloed van de 'Vereeniging voor Stalverbetering' omgebouwd tot grupstallen. Dat werd mogelijk gemaakt door de introductie van kunstmest waardoor de mest uit de potstallen overbodig werd. Aansluitend aan de stal bevindt zich de schuur. De precieze indeling van het

bedrijfsgedeelte hangt af van de bedrijfsvoering op de boerderij. In veel gevallen zijn extra ruimtes afgescheiden voor paarden, varkens of kippen. De stal en de schuur hebben ieder afzonderlijk een dubbele deur in de lange voorgevel. De zolders boven stal en schuur worden gebruikt voor de opslag van landbouwproducten als hooi en graan.

vroege hallenhuizen

In heel Nederland kent de ontwikkeling van boerderijen regionale varianten. Ook de veranderingen aan de gebouwen verschillen per streek. De gebouwen zijn altijd aangepast aan de veranderingen in het landschap, technische ontwikkelingen en de economie. Het is opvallend dat gebouwen bij wisseling van eigenaar meestal grote veranderingen ondergaan. Zo zien we hier dat de boerderijen die gepacht zijn, langer hun traditionele elementen behouden dan boerderijen in eigendom.

De oudste boerderijen van Nederland bevinden zich voor het merendeel in de streek de Kempen maar een belangrijk aantal van deze oude boerderijen bevindt zich op het landgoed Gorp en Roover. Bekende voorbeelden zijn: Oirschotseweg 117 Best (1263), Maaskant 5 Vessem (1390), Gorp 5 (1450), Groot Loo 10 Hilvarenbeek (tweede helft 15de eeuw), Gorp 6 (16de eeuw), Roover 1 (16de eeuw) en 't Hofke 13 Tongelre (1584).

Recent onderzoek in vier van deze vroege boerderijen heeft

nieuwe inzichten opgeleverd over het beeld van de laat-middeleeuwse verschijningsvorm. Al deze boerderijen zijn vroege vormen van hallenhuizen. Kenmerkend voor deze gebouwen zijn de achter elkaar geplaatste gebinten, waarbij het voorste en het achterste gebint in het korte gevelvlak staan zodat het geveloppervlak groter wordt voor de plaatsing van ramen en de deur. Ook de staldeur was bij deze vroege voorbeelden in de korte achtergevel geplaatst. Aan beide zijden had de boerderij een overstekend dakfront. Veel van de boerderijen hadden zwartgeblakerde sporenparen boven het woondeel, wat duidt op een open vuur. De afscheiding tussen het woongedeelte en de stal bestond in oorsprong uit een houten scheidingswand. In de 16de of 17de eeuw werden er brandmuren en gemetseld en schouwen aangebracht. De constructie bestond uit ankerbalk- of soms dekbalkgebinten die onderling verbonden waren door koppelbalken en door een worm die op de stijlen was bevestigd. De steil opgaande kap werd ondersteund door dikke sporenparen die in de vroege boerderijen op de worm waren bevestigd met houten pennen. Het sporenpaar was in de nok door een gepende hanenbalk verbonden. In de oudste fase zullen de buitenwanden uit houten vakwerk hebben bestaan, gevuld met leem en wilgentenen of beschoten met planken. Het leem werd in een latere periode vervangen door metselwerk, of de buitenmuren werden opnieuw geheel in metselwerk opgetrokken. Deze boerderijen hadden in principe een potstal die meestal centraal in het bedrijfsgedeelte lag. Vaak was de afstand tussen de gebinten in de stal groter, zodat er geen hinder van de stijlen ondervonden werd en deze stijlen niet in het natte deel van de stal hoefden te staan. Het is niet duidelijk of er in de vroege boerderijen tussen het woondeel en de potstal een voorstal aanwezig was. In de onderzochte boerderijen was hier geen aanwijzing voor. De overstek aan de voorzijde kende twee varianten: een vlak overkragend zolderfront, of een aflopend, overstekend dakschild tot aan de hoogte van de worm.

Bijzonder aan de Roover 1, Gorp 5 en Vessem zijn de gedeceerde sleutelstukken die aan de gebintbalken gekapt zijn. In Gorp 5 waren de sleutelstukken ook in het bedrijfsdeel aangebracht. Uitzondering hierop vormt het eerste gebint waar de stijlen van het vakwerk van de voorgevel in aangebracht waren.

voorbeeld van een potstal

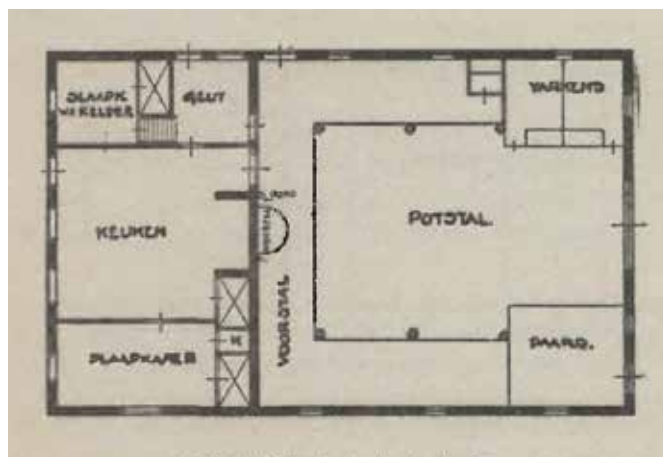
bouw- en gebruiksgeschiedenis gorp 7

16de eeuw

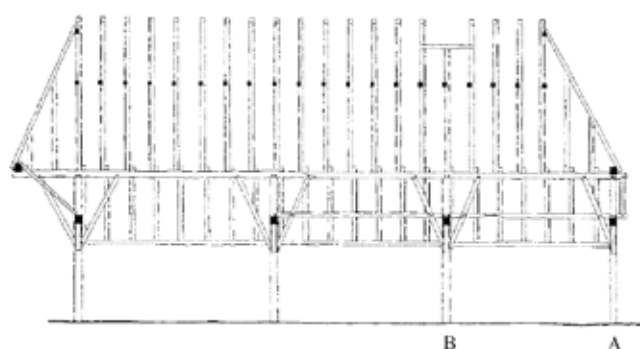
Het restant van de boerderij Gorp 7 kan vanwege haar bouw-historische kenmerken gerekend worden tot een van de hiervoor beschreven kleine groep vroege boerderijen. In het huidige gebouw is het restant van het oude woondeel opgenomen. Van oorsprong zal de boerderij nog twee of drie extra spanten gehad hebben ter plaatse van het staldeel. In het eerste, meest zuidelijke gebint zijn aan de onderzijde van de ankerbalk duidelijke sporen van de verbindingen van de stijlen voor een vakwerkindeling terug te vinden en de afgezaagde binten van een overstekend zolderfront. De sporenparen boven het woondeel lijken beroet te zijn, wat erop zou wijzen dat de boerderij in de eerste bouwphase een open vuur heeft gehad. Waarschijnlijk bestond het woondeel uit twee gebintvakken en zal het open vuur zich in het tweede vak bevonden hebben (het vak wat nu de schuur is). De kapconstructie bestaat uit gepende sporenparen op de worm. Een constructie met gepende sporen wordt tot het begin van de 17de eeuw toegepast en wijst dus eveneens op een vroege constructie. Het tweede ankerbalkgebint is voorzien van een gesneden sleutelstuk zoals die in de 15de-16de eeuw voorkwamen. Ook de koppelbalken in het staldeel met eigen kleine schoren wijzen op een oude verschijningsvorm. De constructie komt in grote lijnen overeen met Gorp 5. Van deze boerderij is volgens de eigenaren van het landgoed een houtmonster van de gebinten dendrochronologisch gedateerd op 1450.

17de eeuw

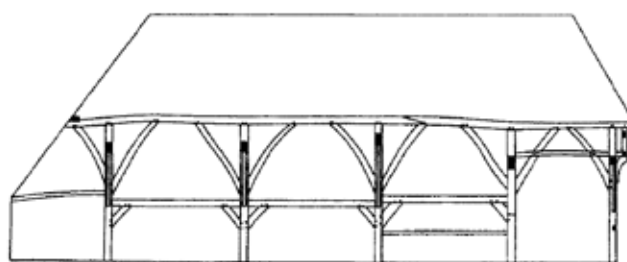
De boerderij Gorp 7 is in een latere bouwphase, waarschijnlijk vroeg in de 17de eeuw, voorzien van een vaste schouw in het eerste gebintvak. De woonruimte schoof hierdoor een gebintvak op en om dit te compenseren is de oude voorgevel onder het eerste gebint naar buiten verplaatst. De houten vakwerkindeling onder het kopgebint is toen verwijderd. Om meer licht in de woonverblijf te krijgen, is de oostelijke zijbeuk versmald zodat deze gevel hoger werd en het mogelijk werd hier hoge ramen en deuren te kunnen plaatsen. Het kloosterkozijn, het kruisvenster en het bij dezelfde periode horende deurkozijn indiceren dat deze wijziging in de 16de of 17de eeuw heeft plaats gevonden. Op de plattegrond van de kadastrale minuut is zichtbaar dat het staldeel nog lang wel een bredere zijbeuk aan de oostzijde had.

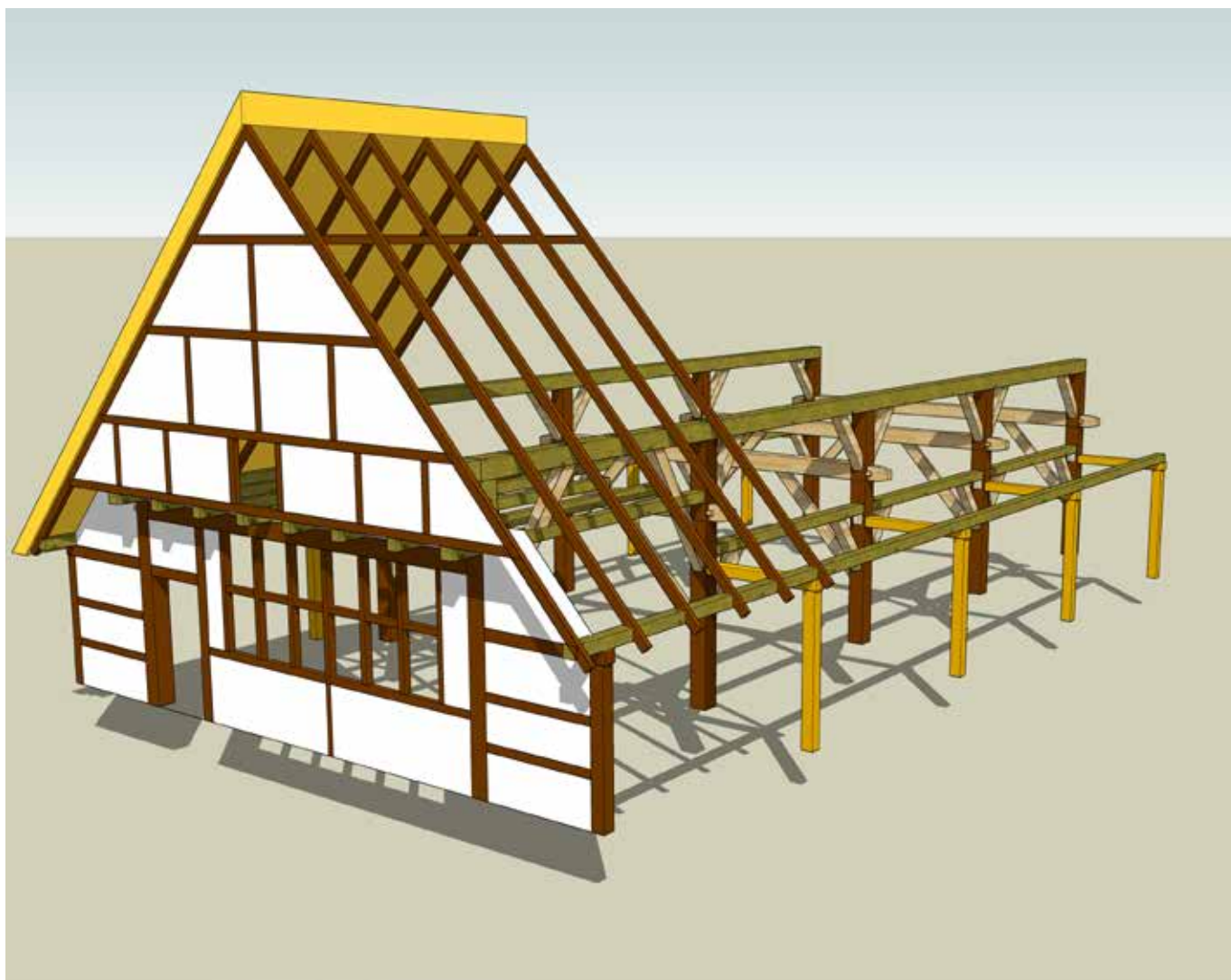
standaard grondplan voor een Hallenhuys (tekening H.J. van Houten)

reconstructie eerste bouwphase Groot Loo 10 Hilvarenbeek, 1450-1500

reconstructie eerste bouwphase van Gorp 5 Hilvarenbeek, 1450

reconstructie 1e bouwfase Gorp 7

houtconstructie 1e bouwfase Gorp 7

kadastraal onderzoek gorp 7

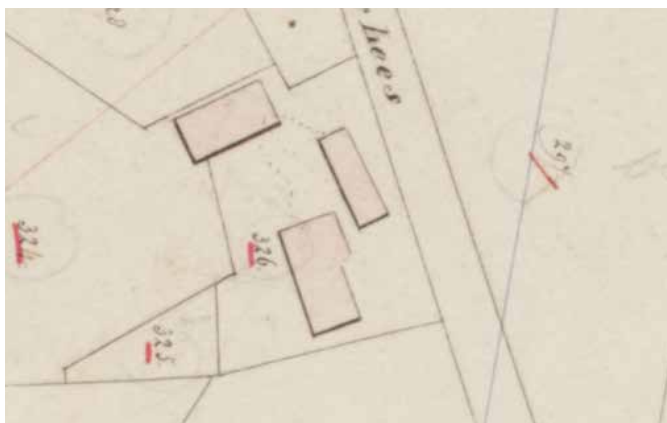
1825-1832

Op de eerste kadastrale kaart is de boerderij Gorp 7 (kadaster-nummer 326) in bezit van Paul de Bosschaert. Het pand heeft een rechthoekige plattegrond, met uitzondering van de gevel parallel aan de weg, die bij het bedrijfsdeel verspringt zodat de plattegrond daar breder is. Bij het pand horen twee schuren. Er wordt in de onderliggende aanwijzende tabel (OAT) niet vermeld wat voor schuren het waren. De omliggende terreinen behoorden ook tot de boerderij, ze worden omschreven als: weiland, bouwland, dennenbos, boomgaard, tuin, hakhout en heide.

1903

In 1903 is de boerderij met omliggende gronden in bezit van Hubertus van Beusekom, die het geheel gekocht heeft van de baron Gustave Zerezo de Tejada. Van Beusekom koopt vrijwel het hele bezit van Gustave en verwerft daarnaast van anderen ook nog delen van het landgoed. Hij ontgint gronden en verbouwt of sloopt de gebouwen die op het landgoed liggen.

Ook de boerderij Gorp 7 wordt onder zijn bewind aangepast. Beide losstaande schuren worden gesloopt, evenals het grootste deel van het bedrijfsgedeelte van de boerderij. Parallel aan de weg wordt een kleinere schuur teruggebouwd. De huidige schuur is een restant van deze herbouw. De korte noordelijke zijgevel van de boerderij wordt in deze periode opgetrokken. De tekening suggereert dat de linkerzijgevel bij deze verbouwing iets naar buiten wordt verplaatst, maar als de tekeningen op elkaar worden geprojecteerd blijft het volume gelijk. Waarschijnlijk wordt met de lijnen alleen aangeduid dat er wijzigingen in de gevel of het dakschild plaats vinden. Dit lijken de bouwsporen in de gevel te bevestigen. Tenslotte verandert de vorm en de maat van het perceel waarop de boerderij ligt.

1825-1832 kadastrale minuut

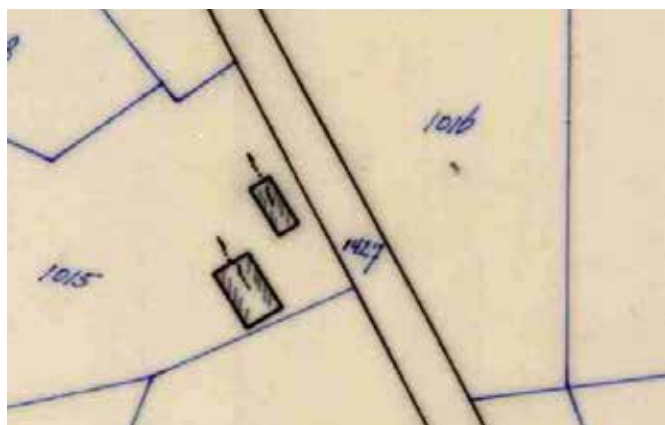
1903 kadastrale hulpkaart, sloop van de schuren en deel boerderij

1960-1988

Op een overzichtskaart van het gebied uit 1988 staat de voormalige boerderij nog steeds hetzelfde weergegeven als in 1903. Ook de schuur langs de weg heeft nog altijd het gelijke volume. In de kadastrale leggers staat echter wel in 1960 een vernieuwing vermeld. Het landgoed is in deze periode in bezit van Rudolf van Puijenbroek.

2018

In de huidige situatie is de schuur parallel aan de weg gereduceerd tot het noordelijke restant. Waarschijnlijk had dit te maken met de smalle doorgang tussen de schuur en de boerderij. Naast de schuur is in de periode tussen 1988 en 2018 nog een kleine schuur gebouwd. De plattegrond van de voormalige boerderij is gelijk gebleven, het perceel is opnieuw veranderd.

1988 kadastrale hulpkaart

2018 huidige kadastrale situatie

linker zijgevel van de 'karschop'

karschop

Het als karschop benoemde bouwwerkje bij de boerderij wordt in de kadastrale gegevens als schuur beschreven. Voor dit bouwwerk uit 1904 stonden er twee eerdere schuren, maar deze zijn volgens de kadastrale gegevens in 1903 afgebroken. Het lijkt wel mogelijk dat een karschop in de beschrijving van het kadaster als 'schuur' wordt aangemerkt. Een voorbeeld van een completere, wat grotere karschop staat nu nog bij de boerderij de Leenhoef.

Het gebouwtje dat er nu staat is het kopse deel van deze schuur. De oudste delen lijken het linker deel van de linker zijgevel en de achtergevel, die gezien het metselverband ook voor een deel herbouwd lijkt. De vlechtingen in de linker zijgevel lijken er op de wijzen dat het ooit een dak had met de nok dwars op de richting van de huidige rieten kap.

De voorgevel is recent opnieuw gemetseld en de houten topgevel vernieuwd. Wel is een oudere deur hergebruikt. Ook het rieten dak is vernieuwd. In het interieur is het grootste deel van de kap vernieuwd. De sporen, hoekkepers en nokbalk zijn gemaakt van rondhout. In de voorgevel is een hergebruikte gebintbalk gebruikt, de stijlen daarvan zijn vervangen door rondhouten stijlen. Het korbeel bij de rechter stijl lijkt wel oud. Het gebint is in de voorgevel opgenomen en zichtbaar in de nieuw gemetselde voorgevel. Het lijkt mogelijk dat gebintbalk gemaakt is van een hergebruikte ankerbalk zoals die in schuren en schoppen voorkwam. Op het gebint is een A-spant van hergebruikte balken geplaatst. Tegen dit spant is de nieuwe houten betimmering van de topgevel bevestigd.

In de loop van de tijd is het restant de 'schuur' die in 1904 gebouwd werd voor een groot deel gewijzigd en vernieuwd. Uit de nog aanwezige sporen is niet te achterhalen wat voor bouwwerk het is geweest. Ook de precieze functie kan niet meer afgeleid worden.

foto boven: voorgevel 2018

foto midden: vernieuwde kapconstructie met hergebruikte delen

foto onder: ankerbalkconstructie in karschop van de Leenhoef

voorgevel 2018

gevels

Aan het uiterlijk van de boerderij is zijn middeleeuwse oorsprong nauwelijks meer herkenbaar. De boerderij heeft nu het uiterlijk van een langgevelboerderij. Het staldeel is aan het begin van de 20ste eeuw verkleind en inclusief de bovenliggende dakconstructie vernieuwd. Boven de rechtergevel heeft het gebouw nu een schilddak. Aan de linkerzijde is het woondeel vergroot, zodat een kelder, opkamer en goede kamer konden worden gemaakt. Bij deze verandering, die waarschijnlijk in de 17de eeuw plaatsvond, is de lange gevel de voorgevel geworden. De kozijnen in de lange gevel zijn nog restanten van deze vroege wijziging. In de linker gevel zijn toen ook vensters toegevoegd en later weer gewijzigd. De huidige vensters zijn moderner. De afmetingen van deze vensters zijn veranderd, mogelijk zijn het keldervenstertje en het rechter venstertje op de zolder nog oud. De muurdam tussen de beide zoldervenstertjes is opnieuw gemetseld. Waarschijnlijk stamt het metselwerk van de voorgevel grotendeels uit de 17de eeuw zij het met wijzigingen. De onderzijde van de gevels is opnieuw met cementmortel gevoegd, het voegwerk erboven is nog van kalkmortel.

In het dakvlak boven de lange voorgevel is een dakkapel toegevoegd, waarschijnlijk tijdens een verbouwing rond 1960 waarbij een doucheruimte en een nieuwe keuken in de stal werden gebouwd. Een deel van de achtergevel en de rechter zijgevel zijn gepleisterd. In de achtergevel zijn alle muuropeningen gewijzigd. Rechts van de huidige deur is een oudere deuropening dichtgezet. De kozijnen zijn vernieuwd. Het linker deel van de achtergevel is gepleisterd. De vensters in dit deel zijn vernieuwd.

De rechterzijgevel is in 1903 opnieuw gemetseld met hergebruikte stenen. De gevel is voor het grootste deel gevoegd met cement. De stalraampjes, deuren en het hoge venster zijn in dit vernieuwde metselwerk ingebroken en dus later. Het rechterdeel van de gevel is gepleisterd.

Alle vensterkozijnen in de voorgevel zijn 'gerestaureerd' door ze met latten op te dikken.

foto boven: linker zijgevel 2018

foto midden: achtergevel 2018

foto onder: rechter zijgevel 2018

stalgedeelte 2018

voormalige stal

De stal (uit de tweede bouwfase) van de boerderij is niet meer als zodanig in gebruik. Bij de verbouwing van het pand tot woonhuis zijn een douche en een toilet in de stal gebouwd. Achter een scheidingmuur die parallel aan de achtergevel in de ruimte is gebouwd, bevindt zich een 'nieuwe' keuken. Onder en naast het ankerbalkgebint is op de scheiding met de herd een muur gemetseld. Vanwege de afwerkingslaag was het niet mogelijk de bakstenen te meten. De muur is gemetseld met een handvormsteen en gevoegd met kalk. Waarschijnlijk zal ze tegelijk met de schouw aangebracht zijn.

De zolderbalklaag van de stal is opgelegd op de ankerbalk van het gebint en in de korte zijgevel. Hier is de constructie verstevigd met rondhouten stijlen. Deze constructie van naaldhout is jonger dan het ankerbalkgebint. Tussen de ronde balken is een gestuct plafond gemaakt. De constructie van dit plafond bestaat uit dunne stammetjes (zie zolder) die dicht tegen elkaar dwars op de balken zijn gelegd en vervolgens met mortel aan de onderzijde zijn aangesmeerd.

In de ankerbalk is een sleutelstuk gehakt dat naast de inbouw van de douche nog net zichtbaar is. Het sleutelstuk heeft een peerkraal en met een guts is aan de onderzijde een kruis uitgestoken. Zijn tegenhanger aan het andere uiteinde is weggewerkt in de muur. In de stijl zijn de afgezaagde houtverbindingen van de gepende, onderste windverbanden tussen een verdwenen koppelbalk en de stijl nog zichtbaar, evenals de hogere, gepende windverbanden tussen de worm en de stijl. De constructie met een koppelbalk bewijst dat er oorspronkelijk geen deur in de zijgevel heeft gezeten, die zou namelijk de doorgang van een volgeladen kar hebben belemmerd. Er waren geen telmerken op het gebint zichtbaar.

De dubbele schuurdeur in de voormalige stal heeft een oud kozijn, de deuren zijn jonger en bovendien verlaagd waardoor de bovenste delen van de deuren nu vast zitten en alleen de onderste delen beweegbaar zijn. De deur en de stalraampjes in de korte gevel zijn relatief nieuw (XXc). De vloer van de stal bestaat uit moderne bakstenen.

foto boven: ankerbalkgebint naast de doucheruimte

foto midden: afgezaagde koppelbalk

foto onder: gedecoreerd sleutelstuk onder de ankerbalk

de 'nieuwe' keuken in de stal (bij de pijl is de oude ankerbalk nog zichtbaar)

keuken in voormalige stal

In het tweede deel van de stal, tegen de achtergevel, is in de tweede helft van de twintigste eeuw een keuken gemaakt. Er is een verlaagd plafond aangebracht en de muren zijn gestuct. Aan de buitenzijde zijn de muren met een cementpleister afgewerkt, waarschijnlijk zijn hier de muren vernieuwd.

De vloer en muren zijn afgewerkt met moderne tegels. De vensters met roedenverdeling en de deur in de rechter zijgevel zijn bij de laatste renovatie nieuw aangebracht. De deur naar de stal is eveneens modern.

Van de oude gebintconstructie is alleen een hoek van de ankerbalk bij de aansluiting van de binnenmuur en het verlaagde plafond zichtbaar gebleven.

foto boven: keuken richting rechter zijgevel

foto onder: nieuw geplaatst venster in de rechter zijgevel

de geut, links de deur naar de herd

geut

De geut of spoelkeuken van de boerderij ligt in de lengte langs de achtergevel en sluit aan op de nieuwe keuken in het staldeel. De geut maakt deel uit van de 17de eeuwse indeling van de boerderij maar is grotendeels nieuw afgewerkt met gipsplaat en nieuw stucwerk.

Bij de scheidingswand met de nieuwe keuken zijn de stijl en het onderste wormschoor van het ankerbalkgebint gedeeltelijk te zien. Bij de vloer is ook het restant van een gemetselde poer en het onderste uiteinde van de gebintstijl zichtbaar.

Aan het uiteinde van de geut, tegenover de deur van de nieuwe keuken, is de toegang naar de kelder. De deur van de kelder is in de 20ste eeuw vervangen door een Bruynzeeldeur. De deur en het kozijn naar de 'herd' van de boerderij zijn ouder, mogelijk uit de tijd van de verbouwing in de 17de eeuw. De deur is sindsdien wel gewijzigd. De muur waarin zich deze deur bevind is eveneens een oude muur, afgaande op het baksteenformaat van 22 cm. De ramen en deur in de buitengevel zijn relatief nieuw (XXc).

*foto boven: de geut met doorzicht naar de nieuwe keuken
foto midden: stijl en onderste windverband van het gebint
foto onder: poer en onderste eind van de stijl*

kelder met raampje in de linkzijdigevel

kelder

De zolderring van de kelder is grotendeels vervangen door nieuwe balken en vloerddelen. Bij de ingang is de oude balklaag nog gedeeltelijk aanwezig. Deze balklaag zal een restant van de 17de eeuwse kelder zijn. De positie van de huidige kelder ligt voor de houten voorgevel uit de eerste bouwperiode. Mogelijk is het oudere hout hergebruikt uit de oudere bouw-fase. De linkerstijl van het eerste ankerbalkgebint dat voorheen onderdeel was van de houten voorgevel, staat hier in het zicht. De stijl is op een betonnen poer of met cement aangesmeerde gemetselde poer geplaatst. De vloer van de kelder is van beton. Het kelderraampje met een houten latei en onderdorpel en dievenstangen is wel nog historisch op het kiepraamje dat ervoor gemonteerd is na.

foto boven: restanten van de oude balklaag
foto onder: stijl van het ankerbalkgebint met poer

de herd met ankerbalkgebint en 17de eeuws deur, en raamkozijn in de voorgevel

herd

De 'herd' of haard is het oudste gedeelte van de boerderij. Deze leef- en werkruimte ligt in het travee tussen de twee nog bestaande eiken ankerbalkgebinten. Het ankerbalkgebint bij de linker gevel heeft, in tegenstelling tot dat in de stal, geen sleutelstukken en geen korbelen. De eiken kinderbinten tussen de ankerbalk en de muur van de voorkamer (goei kamer) zijn schuin afgezaagd om een las te kunnen maken met de grenen kinderbinten van de goei kamer. Om te kunnen vaststellen hoe de constructie met de kinderbalken precies tot stand is gekomen is nader onderzoek nodig.

De constructieve elementen wijzen erop dat het zuidelijke ankerbalkgebint in eerste instantie een onderdeel vormde van de korte voorgevel van de boerderij. De korte kinderbinten waren toen in gebruik als onderdeel in een overstek van de gevel. Een verdere aanwijzing voor de aanwezigheid van een (houten) voorgevel zijn de dichtgezette gaten in de onderzijde van de ankerbalk. De gaten zijn op regelmatige afstand bij de buitenzijde van de balk aangebracht (7 inkepingen van 8x3cm en 1 inkeping van 18,5x4cm). De stijlen van de houten voorgevel waren in deze inkepingen bevestigd. Een grotere inkeping aan de linkerkant wijst erop dat de deur links in de voorgevel stond.

De constructiedetails vertonen grote overeenkomsten met de boerderijen Gorp 5, Roover 1 en een klein aantal andere boerderijen en maken een eerste bouwphase in de 15de of eerste helft van de 16de eeuw aannemelijk. Ook de toepassing van een peerkraalmotief in het sleutelstuk in de stal ondersteunt een dergelijke datering. De uitbreiding van het linker deel van de boerderij met de goei kamer, kelder en opkamer zijn pas veel later tot stand gekomen, mogelijk in de 17de eeuw. Ook de schouw zal in die periode gebouwd zijn. De gemetselde gevels met de eikenhouten venster- en deurkozijnen in de lange gevel zijn ook een latere aanpassing van de oorspronkelijke bouw.

Tegenover de wand van de goei kamer is de schouw van de boerderij gemaakt. Uit de bouwsporen blijkt dat er verschillende fasen zijn in de constructie tussen herd en stal. In de constructie van Gorp 5 was er geen afscheiding tussen het woondeel en

foto boven: verlengde overstekken in de herd

foto midden: vernieuwde kinderbint tussen oude overstekken

foto onder: deur naar de goei kamer en trap naar de opkamer

schouw met rechts de oven, links de deur naar de geut

de stal van de boerderij. Bij Gorp 7 is dat nu wel het geval.

De kinderbinten van de herd zijn aan de kant van de schouw opgelegd op een balk die van de voorgevel tot de scheidingsmuur met de geut loopt. Bij de schouw wordt de balk nog extra ondersteund door houten consoles die in de wangen van de schouw zijn gemetseld. De balk is een toevoeging aan de oude constructie en was nodig om de kinderbinten op te kunnen vangen om de schouw te kunnen bouwen. Het feit dat de rechter console nu is opgenomen in het metselwerk van de muur rechts naast de schouw, maakt duidelijk dat deze muur een latere toevoeging is. Boven de hoek van deze nieuwere muur en de wang van de schouw is een raveling gemaakt. Het doel daarvan is niet duidelijk.

Helemaal rechts, tegen de voorgevel, is een smal en hoog kastdeurtje gemaakt. De muur achter deze kast laat een blauw geverfde muur afwerking zien wat er op duidt dat deze muur voorheen in het zicht stond. Het is dezelfde muur die in de stal onder het ankerbalkgebint is gebouwd.

Links in de schouw staat een 'draaier' met daaraan een 'schroefhaal' waarmee de sopketel in hoogte versteld kon worden. Rechts in de oven is nog een 'stallicht' te zien. In deze nis kon een kaars of lamp geplaatst worden.

In de rechter wang van de schouw is een oven gemaakt. Onder de oven bevindt zich een luik met daarachter een kleine ruimte. Bij ovens was het gebruikelijk dat ze op een makkelijke werkbare hoogte werden gebouwd. De ruimte onder de oven kon gebruikt worden om aardappelen of zand voor de versiering van de vloer van de herd te bewaren. De zolderring van dit 'keldertje' onder de oven is gemaakt van hergebruikte eiken balkjes.

foto boven: stallicht in de schouw

foto midden: oven

foto onder: hergebruikte balkjes onder de oven

detail opbouw oven, onder de hergebruikt balkjes en planken, daarboven de machinaal vervaardigde stenen

Na de opname ter plaatse is door de eigenaren van de boerderij nog enig onderzoek gedaan om de oven bij de schouw te kunnen dateren. Daarbij is een deel van de zijkant van de oven vrijgelegd om het metselwerk nader te kunnen bekijken. Bij het luikje onder de oven is de opbouw van de oven zichtbaar geworden. De onderste laag bestaat uit de hergebruikte balkjes en planken die ook in de ruimte onder de oven zichtbaar zijn. Het metselwerk boven de houten onderbouw is onregelmatig en opgebouwd uit een onderste laag van machinaal vervaardigde stenen, een tussenlaag van handgevormde stenen die aan hitte of roet zijn blootgesteld en lagen oranje/rode bakstenen. Het gebruik van de machinaal vervaardigde stenen in de onderste lagen van de oven duidt erop dat deze pas in de 19de eeuw gebouwd is. De tegels van de ovenvloer hebben aan de onderzijde een merkje. Dit soort merkjes worden over het algemeen pas na de 17de eeuw aangebracht. De precieze herkomst van het merkje op deze tegels is niet bekend.

De conclusie is dat de herd verschillende bouwfasen kent. De schouw is uit een latere fase dan beide ankerbalkgebinten. De muurdelen naast de schouw zijn in een nog latere fase met metselwerk dichtgezet. De oven lijkt ook in een van de latere fases aangebracht, wellicht gelijktijdig met de muurdelen naast de schouw.

foto boven: overzicht blootgelegd metselwerk
foto onder: merkje op een tegel van de ovenvloer

goei kamer met twee bedsteden

goei kamer

De goei kamer hoort bij de uitbreiding van de boerderij uit de 17de eeuw. Het eiken kozijn van het kloostervenster in de voorgevel stamt uit die tijd. De ramen met roedenverdeling in het kloostervenster zijn vervangen. Het oude kozijn is met latten 'opgedikt'. In de muur tussen de goei kamer en de kelder/opkamer zijn twee bedsteden gemaakt. Deze hebben geen deuren meer en het lijstwerk er omheen is vernieuwd. De uitbouw naar de herd, bij de lange gevel, is nu ingericht als kast met een moderne Bruynzeel deur. De afmetingen van deze uitbouw doen vermoeden dat deze kast voorheen ook een bedstede was. De muur rondom de kastdeur is opnieuw gestuct. De verandering zal rond 1960 zijn doorgevoerd. In deze muur zijn twee nieuwe grenen kinderbinten van de herd opgelegd.

Het kozijn van de deur naar de herd is oud maar voorzien van nieuwe opdeklatten. De deur zelf is relatief jong maar ouder dan de verbouwing van ca. 1960.

*foto boven: het 17de eeuwse kloosterkozijn
foto onder: deur naar de herd*

opkamer richting linker zijgevel

opkamer

De opkamer van de boerderij ligt buiten de oudste bouwphase van de ankerbalkgebinten en maakt onderdeel uit van de 17de eeuwse uitbreiding met de goei kamer en kelder. De opkamer is toegankelijk via een relatief recent trapje in de herd. De Bruynzeel deur (ca. 1960) is onder de gebintbalk geplaatst. De witgeschilderde gebintbalk en de stijl zijn in de opkamer zichtbaar. De wanden en plafonds zijn nieuw afgewerkt waarbij de balken de zolderring zichtbaar zijn gebleven. Aan de stijl van het ankerbalkgebint is het uiteinde van een stalligger zichtbaar. Deze vormde de verbinding tussen de stijl en de buitenmuur van de constructie. Het grootste deel ervan is in de muur gemetseld. Het venster in de opkamer is 20ste eeuws.

*foto boven: bruynzeeldeur en gedeelte van ankerbalk en stijl
foto midden: verbinding van ankerbalk en stijl
foto onder: uiteinde van stalligger*

zolderkamer achter de linker zijgevel

zolder

Een rechte steektrap leidt vanuit de opkamer naar de zolder. Het trapgat is later in de vloer gezaagd. Daar is te zien dat onder de huidige vloerafwerking de oudere vloerdelen nog bewaard zijn gebleven. Deze vloerdelen hebben een losse veer wat er op duidt dat er al langere tijd (XVII?) een zoldervloer aanwezig is. De trap is gemaakt met eiken traptreden en is mogelijk uit de 17de eeuwse bouwphase.

Op de zolder zijn met hout en plaatmateriaal in het derde kwart van de 20ste eeuw twee kamers gemaakt. Voor de lichttoetreding is in de middelste kamer is een dakkapel in de rieten kap gemaakt. De twee kamers nemen ongeveer tweederde van de zolder in beslag. De nieuwe betimmeringen belemmeren het zicht op de houten kapconstructie.

*foto boven: vloerdelen bij het trapgat
foto midden: middelste kamer met dakkapel
foto onder: middelste kamer, achterin de deur naar de zolder*

zolder boven de ingebouwde kamers, richting linker zijgevel

*foto rechtsboven: kapconstructie boven de stal
foto rechtmidden: stijl en worm van het ankerbalkgebint, met nieuwe
naalddhouten gording in het verlengde
foto rechtsonder: vloer van de zolder met stammetjes en mortel*

zolder

Op het deel van de zolder boven de huidige stal is te zien dat ook de kap van de boerderij in verschillende fasen is aangepast. Het tweede gebintvak is in de 17de eeuw bij de stal getrokken. In 1903 werd het bedrijfsgedeelte van de boerderij verkleind en de kapconstructie boven tweede gebintvak is toen gewijzigd. Het oudere deel boeven het eerste gebintvak, heeft een kapconstructie die waarschijnlijk even oud is als de onderliggende ankerbalkgebinten. Deze constructie heeft geen spanten maar bestaat uit forse sporenparen (7x11cm) die met een hanenbalk met elkaar gekoppeld zijn. De gebruikelijk sporenschrankschrankhouten, die schuin tegen de sporen waren gespijkerd en voor de stabiliteit in de lengterichting van de kap moesten zorgen, ontbreken hier. Ze zijn vervangen door modernere rondhouten balken die waarschijnlijk zijn aangebracht toen de kap boven de huidige stal werd gemaakt.

De wormen van de oude constructie zijn ter plaatse van de nieuwe stal afgezaagd en verlengd met naalddhouten 'gordingen'. Op het tweede ankerbalkgebint is een vereenvoudigd dekbalkjuk geplaatst. Op dit juk zijn de hoger gelegen gordingen aangebracht. Een derde gording is opgelegd op het sporenhout van het laatste van de oude sporenparen. De sporen en hoekkepers zijn gemaakt van naalddhout.

Aan het andere uiteinde van de kap, boven de goei kamer is de kapconstructie ook gewijzigd. Vanwege de ingebouwde kamers op zolder kon deze constructie niet van dichtbij bekeken worden. Voor zover te zien is, is op de eerste oude ankerbalk een nokstijl met twee schoren geplaatst. De schoren ondersteunen de gordingen van dit deel van de kap.

De vloer van de zolder bestaat uit dunnen houten stammetjes (slieten) die dicht tegen elkaar op de balklaag zijn gelegd. Tussen deze stammetjes is mortel aangebracht en de onderzijde, in de stal is gestuct.

Bij het aanbrengen van een nieuwe rieten bedekking is onder het riet folie aangebracht.

De scheidingsmuur tussen de herd en de stal stopt ter hoogte van de zolder. De gemetselde schouw loopt door tot op het dak. De schouw is gemetseld in een steenformaat van 21,5x.. x4,5 10L=52 cm in een halfsteens verband.

waardering

Op basis van het hiervoor beschreven bouwhistorische onderzoek zijn in deze waardering de monumentale waarden van het object vastgesteld. Als uitgangspunt voor de waardering zijn *'de richtlijnen bouwhistorisch onderzoek'* uit 2009 van de rijksdienst voor het cultureel erfgoed aangehouden.

cultuurhistorische waarden

De boerderij met schuur heeft hoge cultuurhistorische waarde als onderdeel van de historische landelijke bebouwing op het landgoed Gorp en Rovert. Het landgoed heeft een lange historie, de eerste bebouwing ontwikkelde zich op de vroege ontginningen in het heidegebied. De leengoederen waren in bezit van de hertog van Brabant en in het begin van de 14de eeuw wordt het eerst melding gemaakt van een boerderij. Het landgoed Gorp en Rovert ontstond in het midden van de 18de eeuw.

architectuur- en bouwhistorische waarden

De boerderij Gorp 7 heeft hoge architectuurhistorische waarde vanwege de aanwezigheid van een constructieve kern van een vroeg hallenhuis. Het heeft daardoor bijzondere waarde voor de geschiedenis van de boerderijarchitectuur en vroege bouwtechniek.

De 17de eeuwse aanpassing waarbij de deur en ramen in de verhoogde zijgevel werden geplaatst en de schouw werd gebouwd heeft hoge bouwhistorische waarde. Een belangrijk onderdeel hiervan zijn de eikenhouten kozijnen uit deze bouwperiode.

situationele en ensemblewaarden

De boerderij maakt een essentieel onderdeel uit van de historische bebouwing van het oude buurtschap Gorp. Van de oudste bebouwing in Gorp resteren de Kleine Hoef, de Leenhoef, de Nieuwe Hoef en de Grootte Hoef. De boerderijen hebben een hoge ensemblewaarde.

zeldzaamheid

De vroege constructie van de boerderij uit de eerste bouwperiode is bijzonder zeldzaam. Deze constructie bestaat uit: twee ankerbalkgebinten waarvan één met versierde sleutelstukken, de resten van windveren aan de koppelbalken en de worm, de gepende sporenparen aan de worm, de resten van het overstekend zolderfront en de samengestelde balklaag. Dit geldt ook voor het eikenhouten kruiskozijn, kloosterkozijn en deurkozijn uit de 17de eeuw in de oostgevel.

De schouw met oven, ophanging voor de sopketel en stalraampje is eveneens vrij zeldzaam.

gaafheid en herkenbaarheid

Vanwege de afbraak van het staldeel is de boerderij niet meer in gave staat. Door deze sloop zijn van de oude gebintconstructie nog maar twee ankerbalkgebinten overgebleven. Het gebouw is nog wel goed herkenbaar als het woondeel van een eerdere boerderij. De verschillende bouwfasen zijn duidelijk herkenbaar in het gebouw.

De losstaande schuur/karschop is erg aangetast, hiervan is alleen een klein restant behouden dat bovendien van verschillende hergebruikte materialen is opgebouwd. De schuur heeft door gedeeltelijke afbraak een onherkenbare verschijningsvorm gekregen.

waardestelling

In deze waardestelling is door middel van plattegronden met kleuren aangegeven welke monumentale waarden de verschillende onderdelen bezitten.

- blauw: hoge monumentwaarden, deze zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.
 - groen: positieve monumentwaarden, deze zijn van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied.
 - geel: indifferente waarden, deze zijn van relatief weinig belang voor de structuur en/of betekenis van het object of gebied.
- De waarderingsplattegronden zijn bedoeld om een globaal overzicht te geven van de waarden en dienen in relatie tot de tekst gelezen te worden.

hoge monumentwaarde:

Het meest waardevolle onderdeel van de boerderij is de oude constructie bestaande uit twee ankerbalkgebinten met hierop de aan de worm gepende sporenparen en een samengestelde eiken balklaag in de oude herd. Bijzonder zijn de inkepingen van de oude houten voorgevel in het eerste gebint en de versierde sleutelstukken aan het tweede gebint. Ze maken deel uit van de eerste bouwphase uit de late 15de of 16de eeuw. De onderdelen van de constructie worden hoog gewaardeerd vanwege de hoge zeldzaamheid en hoge ouderdom.

De drie buitengevels (oost, zuid en westgevel) worden daar waar het metselwerk nog gaaf is vanwege de ouderdom (17de eeuws), hoog gewaardeerd. Dit metselwerk is een belangrijk beeldbepalend onderdeel van het monument.

In het interieur krijgt de indeling met de brandmuur en de schouw een hoge waardering. De indeling behoort bij de 17de eeuwse periode en laat de ontwikkeling zien van een vroege vorm van een hallenhuis met een open vuur naar een latere vorm, waarbij het open vuur door een haard is vervangen.

De kruiskozijsen in de oostgevel zijn eveneens uit de 17de eeuw en inmiddels erg zeldzaam.

positieve monumentwaarde:

De 17de eeuwse bedsteden hebben positieve monumentale waarde. De deuren zijn niet meer aanwezig, en de betimmering is aangepast. De opkamer met kelder, de trap naar de zolder en de muur tussen de herd en de geut zijn relictten van de 17de eeuwse situatie maar hebben minder belang dan de schouw

en brandmuur. De toegevoegde muren in de herd en de oven hebben een positieve waarde als onderdeel van de traditionele inrichting van een boerderij.

De slietenvloer boven de stal, samen met de oude plafondbalkjes zijn het enige overblijfsel van het oude staldeel uit de tweede bouwphase en worden daarom eveneens positief gewaardeerd.

De nieuwe ramen en deuren in de west- en zuidgevel hebben een positieve monumentale waarde. Ze zijn historiserend gemaakt. De details zijn niet geheel conform de 18de eeuwse vorm, naar het voorbeeld waarnaar ze gemaakt zijn, maar er is geprobeerd een venster passend bij de sfeer van de boerderij te maken. Dat geldt ook voor de nieuwe ramen (dus niet de kozijnen, maar de invullingen) en deur in de eikenhouten kruiskozijsen en deurkozijn van de voorzijde.

Het zuidelijke deel van de kap is in de tekening vooralsnog positief gewaardeerd, maar kon niet goed bekeken worden. De verwachting is dat er restanten van de 17de eeuwse aanpassing aanwezig zijn.

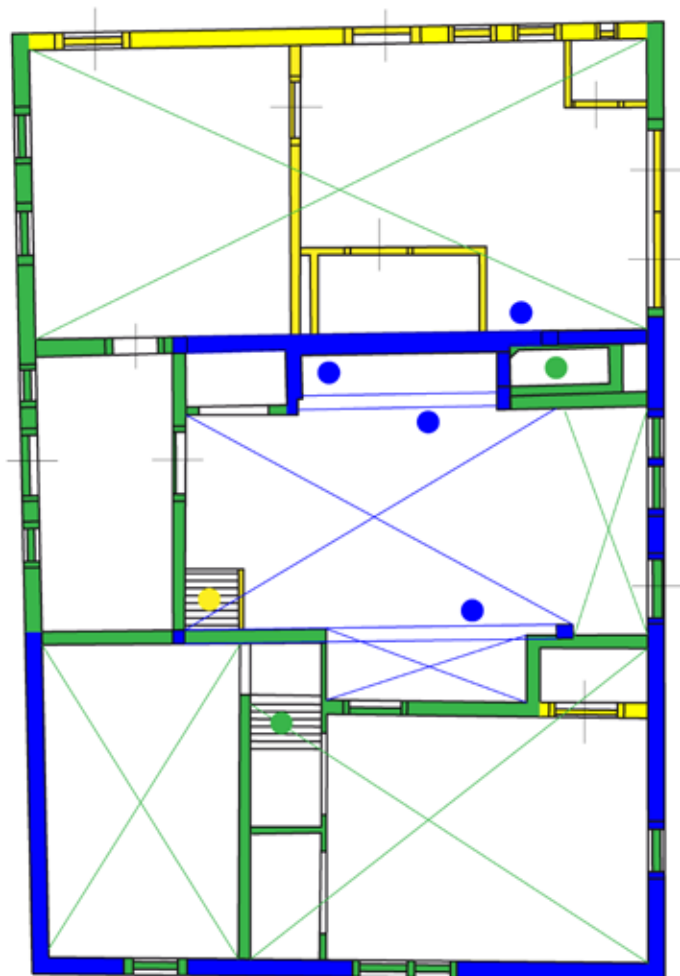
indifferente monumentwaarde:

De korte noordelijke zijmuur uit 1904 wordt indifferent gewaardeerd. De gevel is geplaatst op een plek die historisch onjuist is, midden in de oude stal. Doordat de boerderij op een onlogische manier ingekort is, klopt de verhouding van het gebouw niet. Ook de deuren en ramen in deze gevel zijn daarom indifferent.

De nieuwe, gewijzigde, dubbele staldeuren in de oostgevel, de nieuwe indelingen in de voormalige stal, alle moderne afwerkmaterialen zoals voorzetwanden en plafonds van gipsplaat, moderne deuren en de moderne indeling op de zolder krijgen een indifferente waardering. Ook de laat 20ste eeuwse dakkapel in het dakvlak aan de oostzijde wordt als indifferent gewaardeerd. Een dakkapel is een toevoeging die niet bij een historische boerderij hoort. De nieuwe onderdelen van het dak boven de voormalige stal uit 1904, gebouwd met rondhout, worden ook als wijzigingen van minder belang beschouwd.

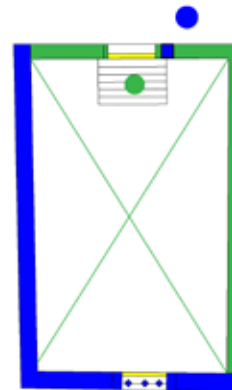
De schuur uit 1903 aan de voorzijde op het terrein. Het is een restant van een grotere schuur, gemaakt van hergebruikte materialen uit allerlei perioden. De ontstane vorm heeft geen relatie met enig gebouw behorend bij een boerenbedrijf.

waarderingsplattegronden

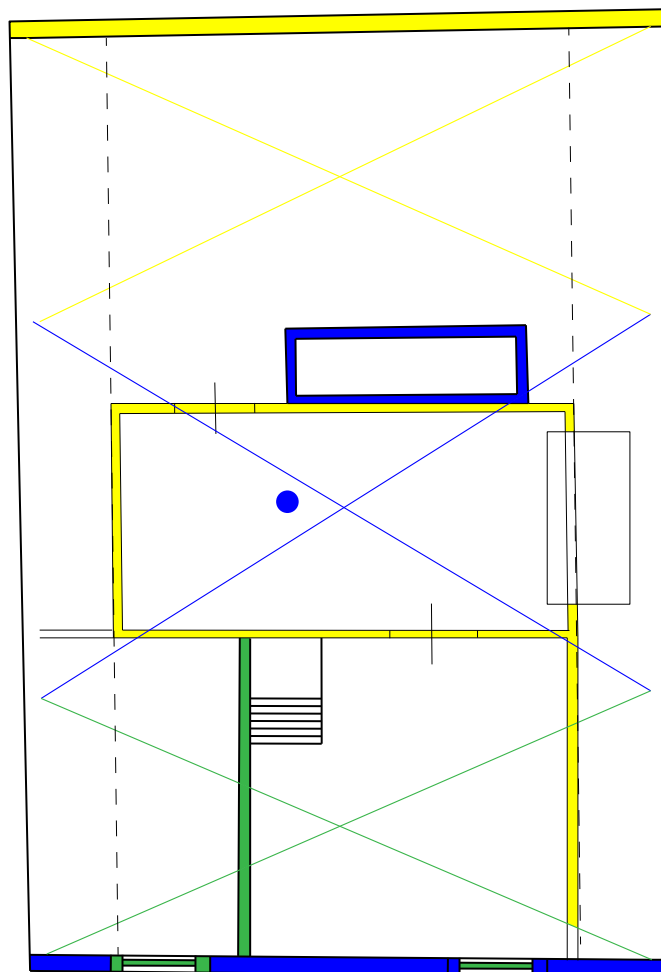

begane grond

- hoge monumentwaarden
- positieve monumentwaarden
- indifferente monumentwaarden
- ⊗ draag- of kapconstructie
- interieurelement

kelder

- hoge monumentwaarden
- positieve monumentwaarden
- indifferente monumentwaarden
- X draag- of kapconstructie
- interieurelement

zolder

aanbevelingen

- De boerderij heeft een constructie uit een zeer vroege periode. Ondanks dat de constructie niet meer compleet aanwezig is, is ze zo zeldzaam dat behoud en herstel van de aanwezige delen sterk aangeraden wordt. Bij de constructie behoren ook de sporenparen en wormen in de kap.
- De nog aanwezige onderdelen van de constructie kunnen tijdens de verbouwing beter bekeken worden en zouden dan bouwhistorisch opgemeten en gedocumenteerd moeten worden.
- De eiken kruiskozijnen zijn bijzonder zeldzaam en zouden eveneens hersteld moeten worden.
- Indien mogelijk houtmonsters van de spanten nemen voor dendrochronologische datering.

bronnen

publicaties

- C. Kolman, *Monumenten in Nederland, Noord-Brabant*, Zeist 1996.
- G. Berends, *Historische houtconstructies in Nederland*, Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek 1999
- J. Hendriks, *Traditionele boerderijen in Noord-Brabant*, Eindhoven 2003
- W. Steenbakkers, *Het stennen huys met gebinte, stal ende schuren*, Woudrichem 2017
- K. Leenders, *De dynamische hoeve*, Woudrichem 2015
- C. Eggen, *Vakwerkbouw*, Nijmegen 2016
- J. Timmers e.a., *Historische boerderijen van Peelland tot land van Cuijk*, Geertruidenberg 2012
- C. Buiks, *Historische boerderijen in Baronie en Markiezaat*, Geertruidenberg 2011
- J. de Kort e.a., *Rijke oogst van een armenhoef*, Rapport archeologische monumentenzorg RCE uitgave 234
- M. Enderman, *Een laat middeleeuwse boerderij in Hilvarenbeek*, Jaarboek monumentenzorg 2003
- R. Gruben, *De (re)constructie van drie laat-middeleeuwse boerderijen in Noord-Brabant*, Jaarboek monumentenzorg 1996

websites

www.geheugenvanbrabant.nl

www.BHIC.nl

www.kempischelandgoederen.nl/de-landgoederen/gorp-roovert

archieven

BHIC, Brabants Historisch Informatie Centrum

archief kastader

foto's

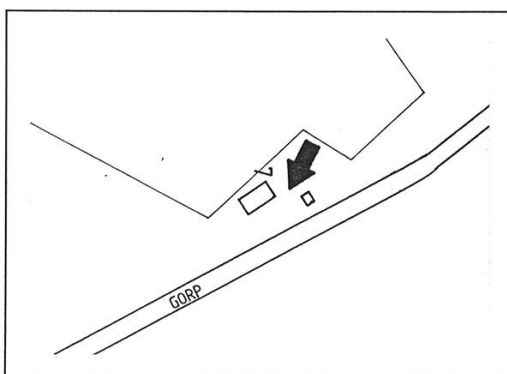
Alle recente foto's zijn door de auteurs gemaakt tenzij anders vermeld.

omschrijving monumentenlijst

Gemeentelijke monumentenlijst

Pand : *Gorp* 7

Behoort bij besluit van de
Raad der gemeente
Hilvarenbeek dd. 24-11-04
Mij bekend,
De Secretaris.

Woonstalhuis 'Grote Hoef' met vrijstaand schuurtje uit de 18e eeuw, gelegen op het waardevolle landgoed Gorp en Rovert.

Situering, typering en bouwgeschiedenis

Het pand is gelegen op het landgoed 'Gorp en Rovert' aan een onverharde weg te midden van bospercelen, akkers en weilanden. Het landgoed is in het uiterste westen van de gemeente Hilvarenbeek gesitueerd, tegen de Belgische grens.

Het betreft een woonstalhuis onder zadeldak met wolf- en schildeind op rechthoekig grondplan, genaamd 'Grote Hoef'. Het gebint van het driebeukige bouwwerk is 'dodekop' geschilderd. Het interieur herbergt nog vele originele elementen.

De voor- en zijgevels zijn ten opzichte van de oorspronkelijke (vroeg 18e eeuwse) opzet van de boerderij waarschijnlijk in de tweede helft van de 19e eeuw hoger opgetrokken. Omstreeks 1960 zijn de deuren en vensters én het gedeelte aan de rechter achterzijde van het pand vernieuwd.

Aan de onverharde weg staat een restant van een schop onder schilddak.

Beschrijving van het exterieur

Het éénlaags gebouw met zolderverdieping heeft handvorm bakstenen gevels in kruisverband. De gevels zijn voorzien van rechte muurankers en een omlopende, zwart gecementeerde plint. Het zadeldak met schild- en wolfeind heeft een rieten bedekking, een recente dakkapel aan de voorzijde en een schoorsteen op de golvende nok.

De voorgevel is voorzien van een half kruisvenster en een volledig kruisvenster met kleine roedenverdeling en luiken. De hoofdingang met hardstenen lekdorpel en gedeeld bovenlicht met kleine roedenverdeling is niet meer als zodanig in gebruik. De kozijnen hebben een kraalprofiel. Geheel rechts bevindt zich een hoge dubbele staldeur. De deuren en de luiken zijn rood en groen geschilderd in ruitmotief.

De linker zijgevel is voorzien van een dubbel venster met kleine roedenverdeling en luiken én een opkamervenster met luik boven een kelderraampje op de begane grond. Op de verdiepingen zijn twee vierruits venstertjes aangebracht. De schoorsteen op het dakschild is vernieuwd.

De rechte muurankers tegen de rechter zijgevel strekken zich uit over de gehele gevelhoogte. Deze gevel is van links naar rechts voorzien van een nieuw toiletraampje, twee getoogde vierruits stalramen, een opgeklampte staldeur, een nieuw half kruiskozijn en een toegang tot de huidige keuken.

Het wit geschilderde gedeelte van de zijgevel en de achtergevel is volledig vernieuwd. In de achtergevel zijn vier openslaande ramen met kleine roedenverdeling en een nieuwe deur aangebracht.

De bakstenen gevels van het schuurtje aan de weg zijn herhaaldelijk vernieuwd. Baksteenvlechting en rollagen zijn nog zichtbaar, evenals stijlen en schoor van het gebint in de kopgevel. De kopgevel is opgevuld met baksteen en een opgeklampte deur met flankerend venster. De topgevel is met hout beschoten. Het halve schilddak heeft een rieten bedekking.

Redengevende omschrijving

Gorp 7 is van cultuurhistorische waarde vanwege het belang van het object als uitdrukking van de landschappelijke ontwikkeling van het landgoed 'Gorp en Rovert'. Het pand heeft architectonische waarde om reden van ouderdom. Het object maakt onderdeel uit van een gebied dat door de heide-ontginningen in het begin van de 20e eeuw een bijzondere landschappelijke inrichting kreeg.

Kadastrale aanduiding en tenaamstelling

Sectie	: H
Nummer	: 1660
Soort recht	: Eigendom
Gerechtigde	: Gorp en Rovert B.V.
Adres	: Bergstraat 28
Postcode	: 5051 HC
Woonplaats	: Goirle
Datum opname	: 28 januari 1994

Dit rapport is gemaakt door DOOK erfgoedwerk.

Verveelvoudiging voor eigen of intern gebruik door de opdrachtgever is toegestaan. Bronvermelding is verplicht. Voor het overige mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van opdrachtgever en DOOK erfgoedwerk.

© DOOK erfgoedwerk, 's-Hertogenbosch

DOOK erfgoedwerk
Postelstraat 62
5211EB 's-Hertogenbosch
info@dook.nu

